

Høringsuttalelse – endringer i finnmarksloven mv.

Gáldu- Kompetansesenteret for urfolks rettigheter viser til departementets foreslåtte endringer av Finnmarkslovens (Fl.) §43 første ledd. Etter vårt syn vil en innskrenkning av statens plikt til kostnadsdekning for private parter i saker for utmarksdomstolen stride mot formålet med Finnmarksloven og også være i strid med ILO- konvensjon om urfolks og stammefolk i selvstendige stater (ILO 169).

Departementet foreslår at staten kun skal dekke kostnadene i saker der Finnmarkskommisjonen har konkludert at motpart har rettigheter til grunn som FeFo i dag har grunnbokshjemmel til, samt at FeFo har motsatt seg dette. Regelen i dag er at staten dekker partenes utgifter i alle saker som FeFo har motsatt seg, uavhengig av kommisjonens konklusjon.

Gáldu mener at forslagene departementet kommer med ikke er vurdert opp mot de folkerettslige forpliktelsene Norge er bundet av gjennom å ha ratifisert ILO 169. Denne konvensjonen skal gå foran Finnmarkslovens bestemmelser ved motstrid, jf. § 3. Bestemmelsen er en forrangsregel, jf. forarbeidene til Finnmarksloven. At finnmarksloven har en slik forrangsregel er et sterkt signal fra lovgiver om at ILO 169 skal legges til grunn hvis finnmarksloven mot formodning ikke overholder konvensjonens minstestandarder.

Kapittel 5 i finnmarksloven *Kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter* ble utarbeidet etter konsultasjoner mellom Stortingets justiskomite, Sametinget og Finnmark fylkesting. Kapittel 5 er utformet med bakgrunn i en erkjennelse fra statlige myndigheter side av at en kartlegging og anerkjennelse av urfolksrettigheter var påkrevd for å oppfylle forpliktelsene ILO 169. Hele finnmarkslovens kapittel 5 kom på plass etter konsultasjonene på Stortinget hvor store deler av loven ble endret i forhold til Justisdepartementets opprinnelige lovforslag som ikke inneholdt noen særskilte mekanismer for kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter. Det er derfor ikke mye tekst om hvordan denne bestemmelsen skal fortolkes, men vi legger til grunn den samme forståelsen av bestemmelsen som Forskergruppa for same og urfolksrett ved Universitetet i Tromsø har gjort i sin analyse av bestemmelsen. Fl. § 43 *Utgiftene ved saken*, som

gjelder dekning av omkostningene ved saker for Utmarksdomstolen for Finnmark, ble utformet slik at den skulle være i tråd med ILO 169 artikkel 14 nr. 2 og 3 hvorefter myndighetene skal ta nødvendige skritt for å identifisere de landområdene som urfolk tradisjonelt besitter, sikre effektivt vern av deres rett til eiendom og besittelse, samt etablere «hensiktsmessige ordninger... i den nasjonale rettsorden for å avgjøre rettskrav knyttet til landområder fra vedkommende folk». I løsningen som Sametinget og Stortingets jusitiskomité ble enige om i 2005, så ligger det en forutsetning om at Sametinget kun ga sitt samtykke til loven når slike "hensiktsmessige ordninger" som ILO-konvensjonen henviser til var på plass, med en statlig garanti for at det ikke skulle bli et økonomisk spørsmål hvorvidt samene kunne få anerkjent sine etablerte rettigheter. Med dette forslaget fra departementet så fjernes en av hovedforutsetningene for at loven ble antatt å ligge innenfor folkerettslige standarder.

Med den foreslåtte endring pålegges de private partene en uforholdsmessig stor risiko ved krav for utmarksdomstolen. Den økonomiske risikoen vil i mange tilfeller være styrende for om saken fremmes eller ikke. I praksis betyr denne endringen en begrensning i de privates frie adgang til rettsavklaring som etter vår vurdering ikke er forsvarlig. Utmarksdomstolen skal ha en rettsavklarende og konfliktdempende rolle, men når terskelen for rettsavklaring settes for høyt kan det imidlertid bidra til at færre fremmer krav som igjen kan være grobunn for langvarige og uløste konflikter.

Det er også foreslått et nytt tredje punktum i § 43 1.ledd som skal fungere som en sikkerhetsventil for å kunne fange opp saker av prinsipiell karakter eller dersom andre særlige grunner tilsier det. Etter vår vurdering er dette en svært snever sikkerhetsventil for behandling i en førsteinstansdomstol. Regelen vil ikke i tilstrekkelig grad ivareta privates rett til å få sine rettskrav behandlet.

De foreslåtte endringene vil bidra til at finnmarksloven i sin helhet ikke er i samsvar med Norges folkerettslige forpliktelser overfor samene, herunder ILO-konvensjon 169. At Norge i 1990 har ratifisert ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater, innebærer et særlig ansvar for å identifisere og anerkjenne urfolks tradisjonelle landområder. Det må her understrekes at Kapittel 5 i finnmarksloven bygger på en erkjennelse om at identifisering av bestående rettigheter er et nødvendig element for at loven fullt ut skal være i samsvar med Norges folkerettslige forpliktelser, jf. ILO-konvensjon 169 art. 14 nr. 2 og 3.

Gáldu stiller seg ikke bak de foreslåtte endringene i finnmarksloven § 43 1.ledd da de samlet sett bryter med grunnleggende urfolksrettslige prinsipper og i særlig grad vil kunne innebære etablering av en ny terskel for samiske aktørers adgang til å få kartlagt og anerkjent sine rettigheter slik ILO 169 forutsetter. Vi fraråder departementet å gå videre med endringene av §43 slik de foreslår, og heller forsøke å skamme til enighet med Sametinget om hvilke tiltak som bør iverksettes for å sikre effektiv gjennomføring av ILO 169 gjennom finnmarksloven.

Opphevelse av § 9 i forskrift 16. mars 2007 nr. 277 om Finnmarks-kommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark

Gáldu har ingen innvendinger mot at § 9, annet ledd i forskrift 16. mars 2007 nr. 277 om Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark oppheves. Vi peker på at en annen grunnforutsetning for at kartleggingen av samenes rettigheter i Finnmark skal ligge innenfor folkerettslige minstestandarder, er at de organene som er etablert for å foreta en slik kartlegging og anerkjennelse, faktisk skal ha ressurser til å oppfylle sitt mandat på en betryggende måte. Utmarksdomstolens og Finnmarkskommisjonens budsjetter harmonerer dårlig med det samfunnsoppdraget de har og det omfattende og utfordrende arbeidet de er satt til å gjøre.

Gáldu ber Justisdepartementet om å legge oss til høringslisten over institusjoner som mottar hørings saker på det samerettslige/ urfolksrettslige området.

Laila Susanne Vars

Direktør, Gáldu